

agentuur

Eesti Teatri Agentuur tutvustab

1/2017 TAANI ERI

PETER ASMUSSEN „Eikeegi kohtab kedagi“ (või „Ei keegi kohta kedagi“) (<i>Ingen møder nogen, 2010</i>)	2
JULIE MAJ JAKOBSEN „Deemon“ (<i>Daemon, 2015</i>).....	5
LINE KNUTZON „Töömehed“ (<i>Håndværkerne, 2008</i>).....	11
ABELONE KOPPEL „Janu“ (<i>Tørst, 2016</i>).....	16
RHEA LEMAN „Gorilla“ (<i>Gorilla, 2009</i>).....	19
CHRISTIAN LOLLIKE „Normaalne elu ehk Keha ja võitlusväli“ (<i>Det normale liv eller Krop og kampplads, 2011</i>).....	25
NIELSEN „Euroopa meedia“ (<i>De Europæiske medier, 2012</i>).....	30
ALEKSA OKANOVIC „Diamond/Dust/Shoes“ (<i>2006</i>).....	35
ASTRID SAALBACH „Kutse“ (<i>Kaldet, 2016</i>).....	39

PETER ASMUSSEN „Eikeegi kohtab kedagi“ (või „Ei keegi kohta kedagi“)
(*Ingen møder nogen*, 2010)

1N + 1M

Peter Asmussen (1957–2016) teoste nimekiri on pikk, ta on pälvinud mitmeid auhindu (sh kahel korral aasta parima näidendi auhinna (2012, *Ingen møder nogen* ja 2016, *Soli deo gloria*). Lisaks on ta paljude filmistsenaariumide (kaas)autor nende hulgas Lars von Trieri „Laineid murdes“ (esietendus teatris Vanemuine märtsis 2017). Kriitikud on osutanud Harold Pinteri ja Samuel Becketti mõjudele, mis ometi lasevad esile tõusta Asmusseni isiklikul häälel ja stiilil. Arvustustes on esile tõstetud tema repliigikirjutusoskust: need on minimalistlikud, stiliseeritult argikeelsed ja seejuures tähendusrikkad. Samamoodi napp on tavaliselt tema näidendite ruum, mis aga seda enam laseb esile tõusta teraval ja musta huumoriga segatud tekstil.

TEGELASED: Mees, Naine

KOKKUVÕTE:

Kammerlik näidend kahest kirglikust ja kärsitust inimesest, armastuse mustritest ja keerdkäikudest.

Näidendi avastseen kannab pealkirja „Lõpp“. Mees seisab redelil ja vahetab lambipirni. Naine hoiab redelit. Mees räägib asjadest, mis on talle ilmsesti olulised: kuidas muuta kosmosejaamad isetoimivateks. Äkitselt ta sureb. Naine karjub. Näidendi lõpustseen kannab pealkirja „Algus“, olukord on avastseeniga identne. Mees kordab täpselt samu sõnu, kuid seekord ta ei sure. Pirn hakkab tööle. Ent ka see stseen lõpeb naise karjatusega.

Lõpu ja alguse vahel esitatakse tragikoomilisi ja absurdsevõitu pilte mehest ja naisest: kaks inimest, kes tunnevad ühtaegu igatsust armastuse järele ja tungi selle eest põgeneda. Igas stseenis on oluline osa laest rippuval lambipirni, vahel see vilgub, vahel kustub.

Meest ja naist kujutatakse viies põhiolukorras, näidendi osad kannavad pealkirju „Kolm kohtumist“, „Kolm ootamist“, „Kolm reetmist“, „Kolm üksindust“ ja „Kolm lõpetust“. Kas normaalsusse mahub kõik see, mida hõlmab elu: iha, vihkamine,

armastus, lein? Me näeme meest, kes kohtab rasedat naist, kelle mees ta maha jätab; meest, kes lepib kallima reetmisega; meest, kes keeldub naise surmaga leppimast; kaht armastajat, keda ühendab tants; meest ja naist, kes hoiavad teineteise ümbert ja räägivad kaalututest köögiviljadest.

KOMMENTAAR:

Kammerlik ja intensiivne, dialoog on tabav, täpne ja poeetiline. Tekst on sageli kiire repliigivahetus, rütmiline nagu muusika. Teos ongi pühendatud helilooja Bent Sørensenile „mis tahes ajahetkel“, arvustustes on näidendit nimetatud teatripoeesiaks. Aga selle juures on tekst ka terav ja huumoriga pikitud. Teema – inimeste tunded ja suhted – on ajatu, käsitlusviis pakub kahele näitlejale võimalust tõeliselt särada.

KATKENDID:

LÕPP

(MEES ronib redelile lambipirni vahetama. NAINE hoiab redelit.)

MEES: Kõige keerulisem ülesanne on muuta kosmosejaamad isetoimivateks. Niihästi turvalisuse seisukohalt, nii et kui midagi peaks valesti minema, saaksid nad ise hakkama. Aga ka majanduslikust seisukohast. Materjali ja proviandi transportimine kosmosejaamadesse ja sealt tagasi on nende ülalpidamisel kõige suurem kuluallikas. Juba on tehtud suuri edusamme vee eraldamisel. Ning teadlased töötavad puu- ja köögiviljade jaoks välja viljelusviisi, mis ei nõuaks mulda – ja oleks seega maast sõltumatu. Räägitakse hõljuvast viljelusest. See tähendab viljelust kaaluta olekus. Isegi taimede juured on allutatud raskusjõule ja sellest mõjutatud. Esiteks kasvavad nad allapoole. Teiseks pidurdab raskusjõud juurte kasvu. Kui saaks taimed sellest lisatakistusest vabastada, siis oleks võimalik kasvu kiirendada. Ja mitte ainult seda. Viljelusala oleks võimalik piirata, sest viljelusala väheneks tunduvalt, kui mulda enam vaja ei oleks. Ja kogu see uurimistöö võib osutuda üheks näiteks seesuguse uurimistöö kasust, mida meie tulevased kosmoseseiklused edendavad oma vahetute ...

(MEES sureb ja kukub redelilt alla. NAINE karjatab.)

(PIMEDUS)

KOLM KOHTUMIST

1. KOHTUMINE

(NAINE ja MEES.)

MEES: Kas võtaksid istet?

(NAINE jääb seisma.)

MEES: Kas sa ei tunne mind ära?

NAINE: Kas ma peaksin?

MEES: Ma arvan küll.

(NAINE istub.)

MEES: Me oleme varem kohtunud.

NAINE: Kus?

MEES: Paljudes kohtades.

NAINE: Paljudes kohtades?

MEES: Paljudes kohtades.

NAINE: Kus?

MEES: Esimene kord oli restoranis.

NAINE: Tõesti?

MEES: Prantsuse omas.

NAINE: Sa ajad mind kellegi teisega segamini.

MEES: Ei. Sul on ühes häbememokas sälk. Sa olid viieaastane ja tahtsid end uurida ja lõikasid kogemata küünekääridega sisse. See oli sinu jaoks hirmus piinlik, sest see jooksis verd ja sa pidid sellest emale ja isale rääkima, nii et sind viidi arsti juurde.

NAINE: Vaevalt ma olen ainuke, kellel see on.

MEES: Misasi?

NAINE: Sälk ühes häbememokas.

MEES: Sul tekkis seitsmeteistaastasena rinda tükk. See eemaldati ja sellest jäi rinna ühele küljele väike lohk.

NAINE: Kumba rinda?

MEES: Vasakusse. Vasaku rinna vasakule küljele.

NAINE: See on keegi teine.

MEES: Kes?

NAINE: Teine naine. Ma ei ole see, kes sa arvad. Nad lõikasid mu paremat rinda.

MEES: Palju aastaid mõtlesid sa armile häbememokas ja lohule rinnas kui märkidele, mis kõik mehed eemale peletavad. Aga siis kohtasid sa siiski üht meest, kes sinu pisivigadele läbi sõrmede vaatas. Ta andis sulle eneseusu tagasi.

NAINE: Seda ma mäletan. Seda ma tõepoolest mäletan.

MEES: Ja kui su eneseusk tagasi oli, ei läinud kaua aega, kui sa muutusid pirtsakaks, ja siis ei olnud ta enam küllalt hea. Sa jätsid ta kolme aasta pärast teise mehe pärast maha.

NAINE: Kas see olid sina?

MEES: Kes?

NAINE: Keda ma kohtasin.

MEES: Ma olin see, kelle sa maha jätsid.

NAINE: Nüüd ma mäletan sind.

MEES: Kes ma olen?

NAINE: Mees, kes mulle eneseusu tagasi andis.

MEES: Mis sa siis ütled?

NAINE: Huvasti.

(NAINE läheb ära.)

(PIMEDUS)

(Annoteeris Eva Velsker.)

JULIE MAJ JAKOBSEN „Deemon“ (*Daemon*, 2015)

6N + 4M + 1 poiss

Julie Maj Jakobsen (s 1982) on Taani teatrilaval tegutsenud ja tähelepanu äratanud aastast 2010. Tema näidendeid on lavastatud mitmetes (pigem alternatiivsetes) Taani teatrites (mh Teater Grob, Svalegangen, Mungo Park Kolding, Baggårdsteatret ning Aalborgi ja Århusi Teater). 2012. aastal pälvis ta Taani teatriuhinna Reumert talendipremia näidendi „Seltsimaja/Kultuurimaja“ (*Forsamlingshuset*) eest ning oli aastal 2013 näidendiga „Fucking vaene“ (*Fucking fattig*) Reumerti nominentide hulgas (kategorias aasta näitekirjanik). „Deemon“ esietendus 2015. aastal Aalborgi Teatris.

TEGELASED:

Andromache, Hekabe, Penelope, Helena, Menelaos, Neoptolemos, Hermione, Elektra, Orestes, Telemachos, poiss (u 7-aastane)

KOKKUVÕTE:

Näidendit „Deemon“ võib nimetada mütoloogiliseks *tour-de-force*iks, kus terve rida klassikalisi kreeka tragöödiaid on kokku põimitud. Tegevus toimub seitse aastat pärast Trooja sõja lõppu, kui Andromache, Hekabe, Penelope, Helena, Menelaos, Neoptolemos, Hermione, Elektra, Orestes ja Telemachos kohtuvad Klytaimnestra matustel. Kunagiste kuulsate kangelaste üllastest eesmärkidest ei ole palju alles. Meestest on saanud ennast täis ja üleolevad hädavaresed ning naistest meeleheitel ja õelad maod. Õhustik on pingeline ning tülid, võimuiha, vihkamine ja kättemaks ei ole kuhugi kadunud.

Sõja järellugu on nutikalt ja teravmeelselt kokku põimitud ja tegevuse võimalikud motiivid, seosed ja tegelaste tulevased saatused lavastaja poolt vabas vormis edasi arendatud. Tegevus on toodud tänapäevasesse olustikku ning tegelaste kõnepruuk on kaasaegne. Läbi selle kaasaegse prisma kajastatakse mõranenud perekonnasuhteid, purunenud unistusi ning seda, kuidas sõda – ükskõik milline sõda – mõjutab inimesi, nii neid, kes sõjas osalesid kui ka nende omakseid ja järeltulijaid.

KOMMENTAAR:

Näidendit võib olla kohati keeruline jälgida, kuna tekst arendab edasi Trooja sõjale järgnenud olukorda ning eeldab seega vana-kreeka mütoloogia ja sealsete tegelaste tundmist. Samas on tegevus nii olustikus kui keelekasutuses toodud tänapäeva ning näidendis tõstatatud teemad on jätkuvalt aktuaalsed. Nagu üks Taani teatrikriitik kirjutas: „Me võimegi jääda üksteise vastu sõdima ning veeretada süü oma häda ja viletsuse pärast teiste kaela, kuid lõppude lõpuks oleme ikkagi ise kaose põhjuseks. Sõda on tegelikult võitlus meie enda sisemiste deemonitega, millest ei saa üle teiste vastu sõdides või teisi vihates, olgugi et me aegade algusest saadik oleme seda meeleheitlikult proovinud.“

KATKENDID:

2. pilt

(Elektra ja Orestes. Orestes pakib asju, otsib midagi. Raevunud. Elektra jõllitab teda, kui ta karjudes asju loobib. Elektra pilk on eemalolev, ta väriseb.)

ORESTES: Kus kurat need on?!

ELEKTRA: Mis asjad?

ORESTES: Mu tossud.

ELEKTRA: Tossud?

ORESTES: T-O-S-S-U-D! Ma ei saa ilma nendeta minna.

ELEKTRA: Millised tossud?

ORESTES: Need mustad. Need mustad adidased.

ELEKTRA: Ma ei suuda seda taluda.

ORESTES: Siis aita mind ometigi!

ELEKTRA: Mida ma siis teen, kui sa ära oled?

ORESTES: Rahu. Me vallutame kogu maailma. Kui sa oled puhas ja mina olen tagasi tulnud. Sina ja mina. Uus, fantastiline riik. Ma luban.

ELEKTRA: Sa sarnaned temaga. Kui sa niimoodi räägid.

ORESTES: *Fuck you.*

ELEKTRA: Kui sa oled pilves. Ja vihane. Sa sarnaned temaga.

ORESTES: Sa sarnaned sitaga.

ELEKTRA: Anna mulle natuke. Ma ei saa ilma sinuta hakkama.

ORESTES: Kui sa mu tossud üles leiad.

ELEKTRA: Kuidas need välja näevad?

ORESTES: Mustad adidased? Mustad kolme valge triibuga külgedel.

(Elektra otsib natuke.)

ELEKTRA: Kuidas oleks nendega? Need on tõsiselt cool'id.

ORESTES: On need mustad? Kas neile on adidas kirjutatud?

ELEKTRA: Tegutse nüüd, Orestes, kui ta vannis on.

ORESTES: Ma tean! Aga ma ei saa minna ilma nende tossudeta. Mõika ometi!

ELEKTRA: Anna mulle natuke. Siis ma leian need üles.

ORESTES: Need olid mul jalas, kui isa ja Iphigeneia lahkusid. Need olid mul jalas, kui isa tagasi koju tuli. Need olid mul jalas, kui ema ta ära tappis. Kas su väike aju lõpuks taipab?! Vabandust.

ELEKTRA: Sa oled närvis. Rahune maha.

ORESTES: Ta on need ära võtnud.

ELEKTRA: Ema?

ORESTES: Ta teab, mida need mulle tähendavad.

(Elektra leiab tossud, hoiab neid Orestese silme ees. Orestes paneb tossud jalga.)

ORESTES: Kuidas ma välja näen?

ELEKTRA: Nagu keegi, kes mõne hetke pärast torkab noa oma emale rinda.

(Elektra sirutab käe välja Orestese suunas.)

ORESTES: Suudle mind.

(Elektra suudleb teda. Orestes poetab väikese kotikese talle pihku. Elektra naeratab.)

ORESTES: See on viimane. Päris viimane.

ELEKTRA: Päris-päris viimane.

...

9. pilt

(Penelope juures. Kõik on kogunenud tema aias toimuvale grillipeole: Hermione, Neoptolemos, Andromache, poiss, Telemachos, Menelaos ja Penelope. Kohalolijad kogunevad laua ümber, poiss jookseb palliga edasi-tagasi. Hekabe askeldab grilli juures.)

...

NEOPTOLEMOS: Hukkunud tsiviilelanikud ei ole jääkprodukt, mida sõja tootmismeetodite abil tuleb vähendada miinimumini. Vähemalt mitte siis, kui sõjategevuse eesmärk on võit, mis austusest vastase vastu alati peaks nii olema. Kõik muu on sama hea kui oma naaber maha lüüa, et lihtsalt puhtast huvist näha tema reaktsiooni, nagu laps, kes rebib kärbselt tiivad. Sõda ilma eesmärgita võita ei ole sõda. See on terror. Ja sõja võit nõuab ohvreid, ka tsiviilelanike seas.

PENELOPE: Ma ei tea midagi heast sõjapidamistavast. See pole minu rida. Ja ma ei sea mingil juhul kahtluse alla sinu otsustusvõimet ja sinu sõdurioskusi. Tegelikult on mul üsna ükskõik, kui palju tsiviilelanikke sa oled tapnud ja mis põhjusel.

(Menelaosele.) Aga niikaua kui Jumalad on vihased, ja seda nad on, on kaks asja kindlad: Odysseus ei saa koju pöörduda ja Klytaimnestra matused ei saa olema esimesed ega viimased.

MENELAOS: Jumalatel pole absoluutselt mingit põhjust vihased olla.

PENELOPE: Vaadake ometi ringi! Kas see sarnaneb paigaga, kus elavad õnnelikud jumalad?

MENELAOS: Üks vanne sai antud ja seda sai järgitud. (*Neoptolemosele.*) On ju nii? Me läksime Troojasse, mitte ühe naise pärast, nagu enamik usub, vaid et õiglusele võimalus anda. Et oma väärtusi kaitsta.

Ja jumalate abiga see õnnestus. Tugevamad võitsid ja Paris ning tema kaasmaalased pidid lõpuks alistuma. Athena oli raevunud Kassandra õnnetu olukorra ja Agamemnoni peale, kuid tänu Poseidoni toetusele sai ta oma kättemaksu. Kojusõit osutus hukatuslikuks ning Agamemnon sai oma liiderlikkuse eest teenitult karistatud. Seepärast on ehk ka aeg tunnistada, et süü kogu sõja eest on lasunud täiesti vales kohas.

NEOPTOLEMOS: Mida?

MENELAOS: Mul on üks palve. Palve, mille ma loodan, et te võtate vastu avatud meeltega.

PENELOPE: Üks vanne sai antud, aga lubadust pole minu teada siiani täidetud. (*Paus. Kõik vaatavad küsivalt Penelope poole.*)

PENELOPE: Helena.

...

11. pilt

(Menelaose tuba. Menelaos ja Helena. Helena sööb toitu, mille Menelaos on kaasa toonud. Laual seisab pudel veini, Helena joob ja valab endale veel ühe klaasi.)

HELENA: Kas magustoitu polnudki?

MENELAOS: Magustoitu? Ikka oli.

HELENA: Kus?

MENELAOS: Ma palusin endale natukene õhtuseks näksimiseks, mitte kolmekäigulist lõunat.

HELENA: Mida nad ütlesid? Oh oleks ma saanud olla väike kärbes seina peal.

(Lühike paus.)

Hallo? Mis nad ütlesid?

MENELAOS: Millest ma peaksin rääkima?

HELENA: Kõigest. Jutusta!

MENELAOS: Läks nii nagu ma arvasin.

(Helena vaatab ootavalt Menelaose poole.)

MENELAOS: Nad pole millimeetritki edasi liikunud. Nende arusaama kohaselt on sõjal endiselt vaid üks põhjus.

HELENA: Ja see on?

MENELAOS: Sina. Ja sellega asi ei piirdu.

HELENA: Millega?

MENELAOS: Nüüd on Penelope lisaks pähe võtnud, et see, et Odysseus ei ole tagasi tulnud, on ka sinu süü.

HELENA: Odysseus? Kas ta pole surnud?

MENELAOS: Penelope arvamuse kohaselt ilmselgelt mitte.

HELENA: Ta on ju hull! Kuidas põrgu päralt saan mina selles süüdi olla?!

MENELAOS: Paljalt oma olemasolu tõttu. Kuna ma ei ole sind maha löönud.

HELENA: Nad arvavad, et ma olen mingi nõid või midagi?

MENELAOS: Mis nähtavasti on jumalaid niivõrd vihastanud, et nad ei lase Odysseusel koju pöörduda enne ...

HELENA: Enne mida?

MENELAOS: Mis sa arvad? Enne kui me pole umbrohist oma aias vabanenud, nagu ta seda nii elegantselt väljendas.

(Lühike paus.)

Nad palusid mul selle eest hoolitseda, et sa jalga ei laseks ja muidu käituda, nagu poleks midagi juhtunud.

HELENA: Sa oled ühesõnaga minu isiklik turvamees?

MENELAOS: Ka nii võib seda nimetada.

HELENA: Parem ikka kui timukas ...

Kas sa ütlesid neile, et me armastame üksteist? Et me oleme mineviku selja taha jätnud?

(Lühike paus.)

Mida sa neile ütlesid?!

MENELAOS: Ma ei saa midagi rohkem teha.

HELENA: Sa lasid neil minu üle kohut mõista, ilma et oleks sõnagi minu kaitseks lausunud? Ütle, et see on vale? Ütle, et see on vale?! Ütle!

MENELAOS: Põrgu päralt, pea ometigi ükskord lõuad!

HELENA: Kui keegi tuleb maha lüüa, siis peaksid see olema sina.

(Annoteeris Anu Laanemets.)

LINE KNUTZON „Töömehed“ (*Håndværkerne*, 2008)

4N + 7M

Line Knutzon (s 1965) debüteeris 1991. aastal näidendiga „Pind südames“ (*Splinten i hjertet*) ja pälvis kiiresti nii publiku kui ka teatrikriitikute tähelepanu. Line Knutzon on käsitletud eksistentsialistlikke ja ühiskondlikke teemasid, tehes seda teravmeelselt ja tabavas keeles. Publiku hulgas on suure populaarsuse saavutanud tema absurdivaimus kirjutatud komöödiad. Knutzoni näidendeid on lavastatud paljudes riikides.

TEGELASED: Alice, Magrete, Karola, ema; Karl, Manfred, Beckmann, Halbror, Glen, Marek, Oskar

KOKKUVÕTE:

Abielupaar Manfred ja Alice on ostnud maja, nüüd tahavad nad selle korda teha, lootes, et elu läheb siis üha paremaks. Nad palkavad mustalt remondimehed, ja see osutub suureks veaks. Alalõpmata tekib arusaamatuid takistusi, ent laupäevaks saab kõik valmis, nii vähemasti töömehed lubavad. Manfred ei taha enam kunagi ühtki ehitusmeest näha. Alice muretseb köögiviimistluse ja seinaplaatide ja sisekujunduse pärast.

Loomulikult tekib üha uusi viivitusi, millele Glen ikka seletuse leiab: kõik need eeskirjad ja muu, millest võhikud mõistagi aru ei saa, aga mõni tuhat kulub tööde jaoks ikka veel.

Kui Manfred leiab ühel päeval magamistoast ühe töömehe magamast, satub ta raevu ja asjad kisuvad kiiva. Töömees kukub trepist alla ja sureb. Manfred, elukutselt viiuldaja ja iseenesest rahumeelne mees, läheb paanikasse ja tahab kutsuda politsei, ent Alice takistab teda. Surnud töömees ei tohi takistada ta unistusel teoks saamast. Laip peidetakse keldrisse.

Probleemid üha kuhjuvad ning üksteise järel tapavad Alice ja Manfred üha suurema naudinguga kõik viis ehitajat, peites need osavalt isegi Manfredi ema eest, kui too külla tuleb.

KOMMENTAAR:

Absurdimaiguline ja samas eluline komöödia, võiks kõita ka eestlasi, kel seesuguste unistuste ja hädadega omajagu tegemist. Näidendit annab hästi kohalikele oludele mugandada, nii ongi tehtud näiteks Soomes. Laval liigutakse ja möllatakse palju, vaatajale pakutakse nii sõnalist kui kehalist huumorit.

KATKENDID:

1. vaatus, 1. stseen

(Välisuks on kinni. Beckmann tuleb sisse ja läheb trepist üles mingisse tuppa.

Alice ja Magrete tulevad mõnest teisest uksest teisel korrusel.)

ALICE: Nojah, aga siis tuleb ju ainult üle värvida ja sii ... Jah, siis ... see on siis magamistuba. Seda oled sa näinud. Me mõtleme trepi tumedaks peitsida, tead ju, täitsa tumepruuniks, kõvasti lakki..

MAGRETE: Jaa ...

ALICE: See peab olema ÜLENI läikiv, ja siis valged seinad (*Endamisi.*) valge-valge-valge

MAGRETE (*vaatab ringi*): Jaa, tore.

ALICE: See peab tulema lihtne – ÜLENI hele ... Kas tahad veidi veini?

MAGRETE: Jah, aitäh, ma olen dieedil. Ma olen viimasel ajal natuke juurde võtnud.

ALICE: No kuule, ei ole.

MAGRETE: Olen ikka küll, sa ei tohi seda Karlile mainida, ta ei tea seda.

ALICE: Mida ta ei tea?

MAGRETE: Et ma olen juurde võtnud.

ALICE: No Magrete.

MAGRETE: Jaa-jaa, ma tean küll, mis sa mõtled: kuidas on võimalik, et ta seda ei tea.

Aga ta ei tea. Ta ei vaata mind niimoodi.

ALICE: See on muidugi tõsi, aga ...

(Teda katkestatakse. Manfred ja Karl tulevad sisse.)

KARL: KURAT KÜLL, Manfred! Sa võid ju lihtsalt garaaži ära soojustada.

MANFRED: Aga mulle ei MEELDI garaažid.

KARL: Ma räägin talle: ta peaks lihtsalt garaaži ära soojustama. Siis võib ta oma viiulit mängida ja samal ajal loodust vaadata.

MANFRED (*ärritatult – ei talu mõtet kunstist looduses*): Mul ei ole vaja loodust vaadata, kui ma harjutan.

MAGRETE: Nojah, minu meelest peaksime nüüd tõstma klaasi Manfredi ja Alice'i ja nende uue maja auks, mis varsti valmis saab.

ALICE: Loodame.

KARL: Küll saab! Terviseks!

MAGRETE: Ja kuidas nende töömeestega on?

ALICE: Enam-vähem ... (*Tühi paus.*) me oleme mõnikord ... tead, mõnikord ...

TÄHENDAB mõnikord võiks mõelda ... JAH! Kas nad üldse kunagi valmis saavad???

(*Manfred ja Alice naeravad sihitult.*)

KARL (*näeb köögis pappkaste*): Ohohooo!! Bulbari köök. Ära sa ütle. Ja veel üks asi! Need kraanid! Need on Bulbari kraanikausi jaoks LIIGA väikesed. Need näevad täiesti lollakad välja. Te peate võtma Tony kraanid, Manfred. MANFRED! Vaata minu poole! TONY kraanid! Need sobivad nende proportsioonidega palju paremini!!! (*Vahetab teemat.*) Hei! HALLOO! Kurat küll, me ostime ju suvila.

MANFRED: Jälle?

KARL: Fanø – fantastiline koht!

ALICE: Kas seal ei ole sellised väiksed õlgkatusega majad?

MAGRETE: Jah, tähendab, need on väga väiksed, me peamegi kaevama poolteist meetrit ...

KARL: EI! Asi on niimoodi, et me peame kaevama poolteist meetrit maa sisse, et natuke kõrgust saada, see on lihtsalt liiga madal. Neis majades võib ju ära lämbuda ... litsuvad surnuks ... ma vihkan väikseid õlgkatusega maju..

MANFRED: No miks kurat sa siis sellise ostsid?

KARL: Ah, ole vait, Manfred.

MANFRED: Vabandust, aga neid ei tohi välja kaevata, need majad on kaitse all, seda ma tean.

KARL: Jaa-jaa, nii palju asju ei tohi, ega mustalt töötavaid mehi ei tohi ju ka olla, ega, Manfred? Ja ega teie kahekesi ei tohi lasta mu õel oma juukseid lõigata ... nii palju asju ei tohi ... Aga me teeme seda ikkagi HAA HAAA ...

(*Keegi ei naera.*)

MAGRETE: Jah, mul on küll väga hea meel, see on otse vee ääres ja sinna saab jalutada ...

KARL: EI, asi on nii, et see on otse vee ääres, sinna saab jalutada ühe minutiga.

(Manfred paneb tähele, kuidas Karl Magrete laused üle võtab.)

KARL: Noooooo Manfred, ära nüüd nii kurb ole.

MANFRED: Ma ei ole ju kurb?

KARL: No ikka oled!.. Mõnikord ma lihtsalt sunnin ennast naeratama. Siis ma naeratan nagu segane, ehkki ma lihtsalt tahaksin ... uh, tead küll, rusikaga virutada, siis ma lihtsalt naeratan viha minema, ja see toimib, on ju nii, Maggie???

MAGRETE: On küll.

ALICE: Aga Karl, me ei ole vihased.

KARL: Olete ikka küll, kõik on vihased, sina, mina, sina ja sina ja kõik, KÕIK on vihased ... *(Endamisi.)* Ma ei jaksa enam, kaduge siit minema ... Ah ei! Hoopis meie! Laupäeval näeme.

(Karl läheb ilma Magreteta ära.)

MAGRETE: Karl????? ... nojah ...

(Manfred aitab ta püsti.)

MANFRED: Nägemiseni, väike Magrete.

MAGRETE: Nägemiseni, laupäeval näeme.

2. vaatus, 4. stseen

(Oskar askeldab pesumasina kallal. Beckmann puurib midagi.)

OSKAR: Kes kurat selle siin teinud on?

BECKMANN: Misasja?

OSKAR: No kes kurat see on, kes selle siin teinud on?

BECKMANN: Glen.

OSKAR: No see on ju täiesti valesti kokku pandud.

BECKMANN: Seda sa talle ära parem ütle.

OSKAR: Misasja?

BECKMANN: Ma ei saa sellest rääkida, ära seda lihtsalt talle ütle.

(Glen tuleb sisse.)

GLEN: No mehed, kuidas siin läheb?

OSKAR: Kuule sina, ma tahaksin midagi selle kohta öelda.

BECKMANN: Ma ütlesin, et ta ei ütleks.

OSKAR: Lihtsalt kui ma seda siin vaatan, siis ma näen, et sul on puudu Ballofix ja jaotusklapp äravoolus, ee ...

GLEN: Jah. Ja siis?

OSKAR: Aga nad peavad pesu ju siis pasa sees pesema! Tähendab, üle kogu maja tuleb kraanidest pissi ja paska.

GLEN (*vihkavalt*): Aaaaah ... pissi? Arvad või?

OSKAR: Ma ei arva, ma tean seda.

GLEN: Aaaah ... aaah, lausa paska?

OSKAR: No sa kurat võtaks näed ju, et sa oled kõik selle ühendanud vetsu äravooluga.

GLEN: Aaaaah ... aaaa ... No ma ei tea..

OSKAR: Sa oled pannud haisuluku ja jaotustoru valepidi.

GLEN: Ööööh ... Aaaaah ... mmmmmm ... aaaaah

OSKAR: Kas ma pean sulle ette näitama, kuidas seda tehakse?

GLEN: Ole vait!

OSKAR: Mida?

GLEN: OLE VAIT.

(Alice tuleb alla.)

ALICE: Mis see veel oli?

GLEN: Ei midagi.

ALICE: Glen, ta ütleb, et see kõik on valesti!

OSKAR: See on täiesti arulage.

ALICE: Sa tegid kõik valesti?!?

(Väike paus. Glen seipitseb midagi.)

GLEN: Ja nii sa siis arvadki.

ALICE: Mis sa öelda tahad?

GLEN: ... et siis niimoodi et mõni inimene tuleb uksest sisse, ÜTLEB midagi, ja siis see ongi mis on parajasti kõige õigem???

ALICE: Aga Glen, ma ei tea ju, mida arvata, mina ei tea ju neist asjadest ...

GLEN: Kuula nüüd! See et ma olen töömees, ei tähenda, et minul ei ole unistusi ... Kas te saate aru, kui ma ütlen, et võib jõuda protsessis mingisse etappi ... siis võib nädal mööda minna ... võib minna poolteist nädalat, ja siis on käes UUS etapp selles protsessis ... Kas te saate üldse aru sõnast *protsess*? See on nüüd siin kestnud tervelt kaks kuud.

ALICE: Neli kuud.

GLEN: Seda hullem. JA ma olen parajasti selles etapis, kus see, mis me ehitame, on nii habras... ja siis TANTSID SINA (*Oskar.*) sisse ja see annab sulle õiguse näidata mingit suvalist toru ja öelda, et see on valesti??? Me oleme eesmärgile nii lähedal, Alice, ma tõesti palun sind, et sa ei hakkaks ... kuulama teisi (*Nutuselt.*) inimesi.

OSKAR: ... see on täiesti hullumeelne, vabandust ... ma ei saa midagi aru?

ALICE (*Oskarile*): Khm. Minu arvates häirid sa protsessi, ma pean kuulama ainult ühte khm, palun vabandust, liiga palju kokki....ma pean paluma sul lahkuda.

OSKAR: Mul on kama. Ma annan sulle oma kaardi. Helista, kui teil on vaja korraliku töömeest. Sest seda teil vaja on.

(*Oskar lahkub.*)

ALICE: Kas kõik on korras?

GLEN (*ennasthaletsevalt*): Kas ta on läinud?

BECKMANN: Jah.

GLEN: Hea. Väga hea. (*Jälle rõõmsalt.*) Lähme toome Lundorfist selle suure ventiili ära. (*Glen ja Beckmann lahkuvad.*)

(Annoteeris Eva Velsker.)

ABELONE KOPPEL „Janu“ (*Tørst, 2016*)

2N + 1M

Abelone Koppel (s 1963) on näitleja, stsenaarist ja draamakirjanik. Ta on kuulsas Taani kirjaniku Christian Kampmani (neljaosaline põlvkondade romaan „Perekond Gregersen“) tütar ja kuulub ema poolt kuulsate muusikute Koppelite klanni (Eesti vaste oleks perekond Kõrvitsad). Abelone sulest on ilmunud ka isa traagilist surma kirjeldav romaan „Sellest kohast“ (*Her fra, 2011*).

Abelone on varem kirjutanud näidendi „Lebbe Love“ (2012) naisest, kes pärast järjekordset purunenud suhet tunneb, et tal ei ole enam jõudu olla lesbi. Abelone kirjutab sellele hetkel järge „Omavahel? Lebbe Love 2“ (*Imellem os? Lebbe Love 2*), mis esietendub 2017. aastal 2016 esitas Taani Raadio tema kuuldemängu „Täna kavatsen ma karjuda“ (*I dag vil jeg råbe*).

Oma draamaga „Janu“ (2016) kandideeris Koppel aasta draamakirjaniku Reumertile (Eesti mõistes auhind Theodori silm). Näidend lavastati Kopenhaageni eksperimentaalteatris Får302 ja leidis kriitikute hulgas valdavalt positiivset vastukaja. Lavastuses Nati osa mänginud Benedikte Hansen (mängis Taani televisiooni seriaalis „Võimu kants“ ajakirjanik Helle Holmi) sai rolli eest 2016. aasta parima naisnäitleja Reumerti auhinna, kuna mängis veenvalt armastatud mehe surma raskelt üle elava naise leina erinevaid tahkusi ning aeglast koostlagunemist.

TEGELASED: Ema Nat, tütar Lille, isa Tom

KOKKUVÕTE:

Näidendis on kolm tegelast: isa Tom (tähendab taani keeles ka 'tühi'), ema Nat (taani keeles 'öö') ja tütar Lille (taani keeles 'väike'). Näidend räägib emast ja tütrest pärast isa surma. Ema elab minevikus, meenutades õnne ja süüdistades isa selle lõhkumises. Ta ei suuda elada olevikus, sest mees viis kaasa kogu tema armastuse, nii et nende tütrele ei jäänud midagi. Tütrele on aga vaja, et ema elaks edasi, elaks olevikus. Ta peab ema elus hoidma, kuid ema ei söö ega joo ja ei hoolitse ka tütre eest, vaid elab öösärgis, nagu oleks kogu aeg öö. Tütrele on vaja säilitada mälestus oma isast, kuid ema tahab hävitada kõik, mis meest meenutab, visata ära tema asjad, pesta nii kaua pesu, kuni tema lõhn sellest kaob. Tütar kardab seda hiidlainet, mis kõik kaasa viiks ja kõik endaga hävitaks. Ainus, mis sellest päästaks on ema armastus.

KATKEND:

EMA, NAT:

Mul on keset nägu haav.

Sellest kasvab välja asju, mida ma kunagi näinud ei ole.

Kas sa näed seda?

Näed?

Või pead lähemale tulema?

Tule lähemale.

See jookseb üle terve näo.

Näed, siit.

Üle silma, ninani välja.
Ma ei tea, kust see tuli. Nuga. Korraga lebas see minu ees laual.
Ma olen sellest kaua mõelnud.
Kõigest, mis ajas segadusse.
Hommikul voodist tõusmine
Pükste alla tõmbamine, kui ma pidin pissima. Nende uuesti üles tõmbamine.
Magamine.
Söömine.
Ma olen segaduses.
Järgmiste minutite peale mõtlemine on ületamatu, neid on nii neetult palju.
Ja siis see vedeleski seal. Nuga.
Soov tunda seda enda sees, sügaval südames.
Kui lihtne.
Ei suuda isegi oma tütart armastada.
Ei. Suuda. Isegi. Oma. Tütart. Armastada. Punkt.
Sa võtsid kõik kaasa.
Valguse.
Armastuse.
Mu näos on haav.
See on täis mõtteid, millel pole lõppu.
Haav.
Pragu.
Kuristik,
Teeb sama välja.
Keda see huvitab, kuidas midagi kutsutakse.
Sind ei ole enam.
Kõik.
Läinud.

LILLE:

Ma ei ole sellest kellelegi rääkinud.
Ainult teile.
Ma usaldan teid. Ärge sellest kellelegi rääkige.

Mu ema on suremas südamevalusse.
Tal ei ole enam esikülge.
Tema selgroogu.
Tema hingamist.
Minu ema peseb iga päev mitu korda meie pesu.
Minu isa lõhn on ikka veel riietes, ütleb ta.
Ma olen peitnud ühe isa särgi oma kapi põhja.
Minu isa elab selles särgis. Kui ma seda nuusutan, on ta minu juures.
Parem on, kui keegi sellest midagi ei tea.
Muidu tahavad inimesed aidata ja annavad head nõu.
Hoolitsevad.
Emale pole nende hoolitsust vaja.
Ema saab ise hakkama.
Meil ei ole abi vaja.
Ma usaldan teid.
Ma kardan tsunamit. Metsikuid veevoogusid, mis kõik hävitavad, kõik kaasa viivad.
Korralik suutäis.
Kui hiidlane tuleb, saad sa vaid ülespoole ronida, hoida nii kõvasti kinni, kui suudad.

(Annoteeris Maarja Siiner.)

RHEA LEMAN „Gorilla“ (*Gorilla*, 2009)

Näidend kahes vaatuses.

2N + 5M

Rhea Leman (s 1954) – ameerika-taani koreograaf, lavastaja, näitekirjanik, on mitmete sõnalavastuste, muusikalide, teleseriaalide autor. Viimasel ajal on tähelepanu pälvinud tema ajaloolis-poliitilise temaatikaga lavastused: „Hitler on the Roof” (2010), „Goebbels’ Lesson” (2011), „Stalini saapad“ (*Stalins Støvler*, 2013) ja muusikal „Berlusconi” (2015).

Isiklik kodulehekülg: <http://www.rhealeman.com/index.php/eng/>

Näidend „Gorilla“ esietendus Herningis Team Teatretis. 2013. aastal oli näidend Taani teatriauhinna Reumert nominentide hulgas kahes kategoorias:

Aasta näitekirjanik: Rhea Leman, *Gorilla*, Team Teatret

Aasta meeskõrvalosatäitja: Rolf Hansen, *Gorilla*, Team Teatret

TEGELASED: Steffen (40), Robert (63), Ole (42), Laurits (32), Ernst (58), Lillian (55), Tranborg (45)

KOKKUVÕTE:

Näidend majanduskriisist ja viie mehe hirmudest töö kaotamise ees. Tegevus toimub ühel nädalavahetusel firmale *Engine Room* kuuluvas maamajas, kus leiab aset juhtimisalane töötuba (*team-building* kursus). Kursusel osalevad viis meest töötavad firma juhtivatel kohtadel. Kursust viib läbi firma armutu naissoost personalijuht (HR-konsultant). Loo arenedes selgub, et tegemist ei ole siiski tavalise juhtimisalase koolitusega. Mehed seatakse silmitsi firma kehvade majanduslike tulemustega nende vastutusvaldkonnas ning kõigile saab selgeks, et kursuse varjatud eesmärk on vallandamised. Meestes ärkab nn sisemine gorilla ning algab karm olelusvõitlus ellujäämise (mitte-vallandamise) nimel. Meie ees avanevad viis erinevat meeskarakterit, igaüks oma loo ja oma reaktsioonidega. Päevavalgele tulevad nii tööelu vajakajäämised kui eraelu probleemid, mis tihti on omavahel põimunud. Näidend on üheaegselt nii kaasaegne farss kui tragöödia.

KOMMENTAAR:

Näidend tuli esmakordselt lavale majanduskriisi harjal, kus hirm vallandamise ja töö kaotamise ees oli tunne, mida suur osa inimestest oli kas omal nahal kogunud või sugulaste ja tuttavate kaudu läbi elanud. Olgugi et majanduskriis on mööda saamas, ei ole teema aktuaalsus – inimeste hirm töö kaotamise ees ja sellega seotud reaktsioonid – sugugi kadunud.

KATKEND:

Teine vaatus. Esimene pilt.

(Laupäeva hiline õhtu. Tund aega hiljem. Ruum on ette valmistatud konverentsiks.

LAURITS, ROBERT, STEFFEN, OLE ja ERNST jõllitavad publikut. TRANBORG jalutab

ekraanil edasi tagasi, käes kaardikepp. Ta tõstab esile teatud fakte PowerPoint esitluses, mis koosneb reast figuuridest ning mis illustreerivad Engine Roomi majanduslikku allakäiku. Pildid projitseeritakse MEESTE nägudele ja kehadele. TRANBORG sulgeb PowerPointi, kardin tõuseb aeglaselt üles ja paljastab, et on pilkane öö.)

TRANBORG: ... nii ... sedasi näeb see siis välja.

(Lühike paus. Robert tõstab ettevaatlikult käe. Tranborg kasutab Robertile osutamiseks kaardikeppi. Ole, Laurits, Ernst ja Steffen võtavad istet. Steffen istub akna juurde ja võtab sama asendi nagu Ernst esimese vaatuse alguses: kokkuvajunud, jõllitades oma kingi.)

ROBERT: Mida ütleb juhatus?

TRANBORG: Nad ei rõõmusta, kuid nad pole teie suhtes ka päris lootust kaotanud –

ROBERT: Hästi!

TRANBORG: VEEL MITTE!

LAURITS: Oih!

(Lillian siseneb, seljas palitu ja käes mobiiltelefon.)

LILLIAN: Vabandust, see oli oluline, ma pidin helistama, ühendust on võimalik saada ainult ülevalt künkalt.

TRANBORG: Nüüd, kui Lillian on tagasi, tahaksin ma teda isiklikult tänada tema suure töö eest, mida ta selle meeskonnaga on teinud.

(Mehed plaksutavad.)

ROBERT: Ma võin kindlasti meie kõikide nimel öelda, et me oleme sellest kogemusest palju õppinud, nii üksikult kui meeskonnana.

LAURITS: Absoluutselt.

ROBERT: Lillian on olnud fantastiline, täiesti fantastiline.

(Mehed plaksutavad veelkord.)

LILLIAN: Aitäh, Robert.

TRANBORG: Minu härrad, mul on kahju, et ma pean nende uudistega tulema, aga –

LAURITS: Kas me ei võiks nüüd väikese vaheaja teha? ... Ma lubasin oma naisele, et ma helistan enne kui me väikseke magama jääb.

TRANBORG: Laurits, mul seisab ees pikk õhtu ... Kui me siin lõpetanud oleme, kohtun ma juhatusega. Mul oleks hea meel, kui me siin nüüd otsad kokku tõmbame.

LAURITS: Ok, olgu siis nii, Tranborg. Ma ei kiirusta sind tagant.

TRANBORG: Pole hullu, seda juba ei juhtu. Minu härrad, palun võtke istet.

(Mehed leiavad omale tooli.)

TRANBORG: Ma tean, et te kõik ihkate kuulda, millised on teie meeskonna aastaaruande tagajärjed.

LAURITS (üle teiste): Absoluutselt.

ROBERT (üle teiste): Me ootame.

ERNST (üle teiste): Üks suur kõrv –

OLE (üle teiste): Tagajärjed?

TRANBORG: Ees ootavad kärpimised.

OLE: Kärpimised.

TRANBORG: Esimene asi, kus kärpimise läbi viime, on need juhtimisalased kursused.

ROBERT *(üritab kõlada tõsiselt)*: Sa ei mõtle seda päriselt.

ERNST *(üritab kõlada tõsiselt)*: See on tagasilöök.

ROBERT: Me teadsime, et mingid kärpimised tulevad. Ma olen selles firmas töötanud nelikümmend aastat, ja ma ei usu, et ma olen kunagi midagi sellist kogunud –

TRANBORG: Ma tean seda, Robert ... ma tean, et sa oled firmas töötanud nelikümmend aastat. Me teame kõik, et sa oled siin olnud nelikümmend aastat.

(Kerge naer. Tranborg naeratab Robertile, kes vastab samaga.)

ROBERT: Ainuke asi, mida ma öelda tahan, Tranborg, on see, et me saame sellega hakkama.

ERNST: Loomulikult saame me sellega hakkama.

LAURITS: Me oleme tugev meeskond –

TRANBORG: Olete või?

OLE: Me saame sellega hakkama!

STEFFEN *(vaatab maha)*: Ma pole sugugi nii kindel, et saame.

LILLIAN: Steffen.

TRANBORG: Steffen, ma olen su õnnetusest kuulnud. Kas sinu pojaga on kõik korras?

STEFFEN: Ta on intensiivis –

LAURITS: OHH, JUMAL.

STEFFEN: Nad paigutavad ta homme ümber. Üksikpalatisse. Küll kõik saab korda.

TRANBORG: Uhh, milline kergendus. Tõsiselt. Ja ma olen tänulik, et sa oled ENGINE ROOM'i suhtes nii kohusetundlik. Mul on hea meel, et sa oled siin täna õhtul.

STEFFEN: Aitäh, Tranborg. Mul on hea meel, et sul on hea meel.

(Tranborg ja Steffen vaatavad üksteisele silma, ja siis naeratavad mõlemad silmapilguks. Äkitselt hakkab Steffen öökima, nagu tahaks ta oksendada. Paanika.)

LILLIAN *(üle teiste)*: Kas sinuga on kõik korras?

OLE *(üle teiste)*: Steffen?

(Steffen kogub ennast ja lõpetab öökimise.)

STEFFEN: Ma olen vist midagi söönud. Jätkake teie.

TRANBORG: Oled sa kindel?

(Laurits tõstab ettevaatlikult sõrme püsti.)

TRANBORG: Laurits?

LAURITS: Kui sa ütled, et „juhatus pole meie suhtes veel päris lootust kaotanud“, kas see tähendab siis, et me oleme endiselt ... et meil kõigil ... on endiselt meie töökoht alles?

(Steffen hakkab jälle öökima, tõuseb püsti ja avab akna. Ta pistab pea aknast välja. Äkitselt on kuulda, kuidas ta oksendab. Paus. Ta sulgeb akna ja hakkab ruumist välja liikuma.)

STEFFEN *(väljudes)*: Ma käin korraks ära.

TRANBORG: Me ootame.

STEFFEN: Ei, pole põhjust. Te võite jätkata –

TRANBORG: Me ootame.

(Steffen väljub. Piinlik vaikus.)

OLE: Mees on murest haigeks jäänud.

(Steffen tuleb tagasi ja võtab taas istet. Lõpuks ...)

TRANBORG *(kõikidele meestele)*: See teeb mulle rohkem haiget, kui teile.

LAURITS: Oh, *shit* ... nüüd see tuleb ... Ma ei suuda seda taluda, ma lihtsalt ei suuda.

ROBERT: Laurits, võta end kokku!

TRANBORG: Teie meeskonnal olid kõige kehvemad tulemused KÕIKIDEST meeskondadest ENGINE ROOM'is, kogu firmas, möödunud aastal.

ROBERT: KOGU firmas?

TRANBORG: KOGU firmas.

ROBERT: *SHIT!*

TRANBORG: Just nii.

/.../

TRANBORG: Nii ... jah ... ühesõnaga ... me oleme sunnitud pooltega teist hüvasti jätma.

LAURITS: OH, *SHIT!*

OLE: Mida see tähendab ... pooltega? Meid on viis. Kui palju on pooled? Kas 2 või 3?

TRANBORG: Tõenäoliselt ... (*Paus.*) Kaks.

(Laurits ilmutab kergenduse märke.)

TRANBORG: Või kolm. See oleneb ... ma ei tea.

(Laurits vajub paar tolli kokku.)

ROBERT: Kes siis teab?

TRANBORG: Küll arvuti otsustab.

OLE: Kas arvuti otsustab ka, kes on need kaks või kolm inimest?

TRANBORG: Ei, see on hoopis teine mäng.

LAURITS: Lillian ütles, et kedagi meist ei vallandata.

TRANBORG: Ei, Lillian ütles, et pole otsustatud, millised konkreetset muudatused läbi viiakse ...

(Paus.)

aga nüüd on muudatused ...

(Paus.)

otsustatud, ja Lillian võtab siit üle.

(Tranborg hakkab mantlit selga panema.)

ROBERT: Võtab üle?

TRANBORG: Värbamise.

ROBERT: Ja vallandamised?

TRANBORG: See ei pidanud niimoodi minema. Kui oleks olnud tavaline majandusaasta, oleksime me ehk saanud teie kehvadele tulemustele läbi sõrmede vaadata, aga kuna meil hetkel on need probleemid, mis meil on, siis peame me kuskilt alustama. Juhatus on otsustanud, et on mõistlik alustada teie meeskonnast ... INVO-meeskonnast.

(Mantel seljas asub Tranborg oma asju kokku pakkima.)

ROBERT: Sa ei saa meid siia lihtsalt niiviisi maha jätta.

TRANBORG: Kuidas niiviisi?

ROBERT: Ja jätta kõik Lilliani hooleks.

(Annoteeris Anu Laanemets.)

CHRISTIAN LOLLIKE „Normaalne elu ehk Keha ja võitlusväli“ (*Det normale liv eller Krop og kampplads, 2011*)

2N + 1M või 1N + 2M

Christian Lollike (s 1973) sai dramaturgihariduse Aarhuse teatris (2001) ja tõusis peagi üheks oma põlvkonna väljapaistvamaks näitekirjanikuks, on pälvinud rohkelt auhindu, mitmeid näidendeid (sh ka „Normaalset elu“) on lavastatud ka väljaspool Taanit. Sageli käsitleb ühiskondlikke ja vastuolulisi teemasid, seda provokatiivseltki (nt näidend „Manifesto 2083“ (2013) Anders Breivikust pälvis rohkelt kriitikat, ent samas ka aasta ühe olulisema preemia). Lollike on saanud inspiratsiooni Saksa postdramaatilise teatri traditsioonist, aga ka püstijalakomöödiast. Näidendite tutvustusi inglise keeles ja katkendeid lavastustest võib leida leheküljel christianlollike.dk

KOKKUVÕTE:

Laval on kolm tegelast. Nad peaksid ülistama elurõõmu ja vaba eneseteostust, mida pakub moodne ühiskond. Ent midagi on valesti. On tunne, et keegi jälgib neid. Aga kes? Üha selgemaks saab, et nad ei olegi nii õnnelikud, kui ise arvavad. Igaühel on omad pained.

Näidendis vahelduvad stseenid pealkirjaga „Sise-Stasi“, kus kolm tegelast (A, B, C) ning „Vaatluse all“, mida jutustavad needsamad kolm tegelast:

Naine on kodus. Telefon heliseb. Ta uus ülemus tahab teada, kas kõik on korras, sest naine ei ole niisama rõõmus ja tarmukas kui tavaliselt; mees ja naine vaatavad heldinult väikest tüdruku ja vaidlevad kasvatus üle; mees paneb naise telefoni jälgimisäpi; naine kaitseb ärevalt last kõigi ohtude eest. Normaalne elu.

„Normaalne elu“ stseenides on tajuda tänapäeva inimese hirm: alalõpmata peab vastama teiste inimeste või iseenda ootustele; alalõpmata jälgivad meid teiste inimeste või meie endi silmad. Ja selle kujutamisel on näidendis nii huumorit ja satiiri kui ka valu ja ängi.

KOMMENTAAR:

Terane näidend, tabab hästi tänapäeva maailma paineid ja võiks pakkuda häid ja erinevaid mänguvõimalusi. Omamoodi teater teatris, ajatu ja tänapäevane ühekorraga.

KATKEND:

1. Sise-Stasi

A: Ma tunnen, et mind jälgitakse.

B: Mida?

A: Ma tunnen, et mind JÄLGITAKSE.

B: Kes jälgib?

A: Ma ei tea.

B: Millal sa viimati jälgimist tundsid?

A: Just praegu. Just äsja.

B: Ja mida su sisetunne sulle ütleb?

A: Räägi vaikselt!

B: Ja mida su sisetunne sulle ütleb?

A: MUL EI OLE MINGIT SISETUNNET, aga mõnikord keeran ma enda kiiresti ringi, niimoodi! Aga ma ei näe kedagi.

B: Halb lugu.

C: Kes sind üldse jälitada viitsiks? Kes sinu elu vastu küllalt huvi tunneks?

A: Paljud.

C: Kes?

A: Pank.

C: Su panganõustaja ei käi ometi ringi nuhkimas ... ?

A: Sa ei tunne mu panganõustajat. Ta faksib, kirjutab, meilib, säutsub ja räägib alalõpmata sellest elukindlustusest, mis on ilmtingimata vajalik, kui ma ei taha, et kõik halvasti lõpeks. Kui mõni kolimisfirma viiendalt korruselt pesumasina alla kukutab – vaata üles, vaata ette, plartsaki. *Või kui just sina ette jääd, kui mõnda tösiusklikku haarab usuraev – PÕMM, siis oled sa tükikestena laiali?*

B: Kes see veel võib olla?

A: Muidugi võib see olla mu endine kallim. Ta ei suuda mind unustada. Ma hingan ikka veel tema kaudu. Ehkki ma ei saanudki seda keha, mida talle lubasin. Me küll treenisime päevad ja ööd, kätekõverdused, istulitõusud, spinning, hüppevõimlemine,

jooga ja muu värk, aga mu koogilembust ei suutnudki ta ohjeldada – ja selle eest pean ma nüüd maksma.

B: See ei olene kehast.

A: Muidugi oleneb see kehast. Selles on minu elu ja minu hing. See otsustab, kes ja kui kaua tahab mind vahtida – ma võin olla surmast endast targem, ikkagi ei ole aju see, mis paneb mind end tundma seksika, veetleva ja viljakana. See on mu keha. Mu keha on mu tulevik, mu eneseväärikus, mu kapital – MU KRU-TSI-FIKS. Ja fitnessikeskus on mu pühamu. Sinna ma lähen, kui tahan vaimule vitamiine ja usku tagasi saada.

C: See on SISE-STASI.

A: Misasi?

C: SISE-STASI.

B: Mis pagan on SISE-STASI?

C: SISE-STASI on organ, mis sind kontrollib, rõhudes sinus eksisteerivale soovile elada head ja edukat elu. SISE-STASI on organ, mis sind kontrollib, rõhudes sinu soovile olla hea kodanik. SISE-STASI on organ, mis sind kontrollib, rõhudes olemasolevatele omadustele nagu kuulekus, mõistus, vastutustunne ja edevus.

- Kui sa ei harrasta liikumist kuus korda päevas.

- Kui su keha ei näe välja sale ja sitke.

- Kui su nahk ei ole päevitunud, värske ja nõtke.

- Kui sa kohe oma võimlemisharjutusi ei tee, annab SISE-STASI sinust teada.

B: Kellele?

C: HINGEASJADE VALITSUSELE.

A: Kas mina olen ainus, kes ei ole kunagi kuulnud SISE-STASIST ega sellest valitsusest?

B: Mina ei ole ka neist kunagi kuulnud.

C: HINGEASJADE VALITSUS on salajane organisatsioon, mille ülesandeks on kaitsta sind, mind ja kodanikke.

B: Sind, mind ja kodanikke?

C: Ülesandeks on ilmutada lõputut hoolitsust iga üksiku kodaniku suhtes, ja püüdluses ilmutada maksimaalset hoolivust, on Hingeasjade Valitsus loonud SISE-STASI. SISE-STASI on organ, mis kontrollib sisemisi juhtimisküsimusi. St kannab

hoolet, et sa oled võimeline end juhtima seesugusel viisil, mis on sinu enda ja kogukonna hüvanguks.

B: See on ju nagu sotsiaalamet. Nad helistasid ja kutsusid mind toiduvalmistamiskursusele. Nad leidsid, et tervisliku toidu kaudu saan ma oma rasvatarbimist piirata. Ma keeldusin viisakalt, aga nad tegid selgeks, et sellisel juhul peatatakse mu abiraha väljamaksmine. Nad ei pea mõistlikuks mu haiglaarveid tasuda, kui mina ei taha omalt poolt vähimatki pingutada. Kui nad nägid, kui hullusti mu asjad on, pakkusid nad mulle fitness-treenerit. Mingil moel on kummaline saada endale riigi rahastatud fitness-treener. Aga see on väga kena naine, ja nüüd meeldib mulle väga treenida. See vallandab tervislikke endorfiine ja enesesäilitustungi, tugevdab tervist ja enesehinnangut ja ennetab lisaks depressiooni.

C: SISE-STASI EI OLE SOTSIAALAMET. See on hingeasjade valitsusele alluv üksus. Ja HINGEASJADE VALITSUS töötab lõdva struktuuriga ja raskesti ligipääsetava võrgu kaudu – nagu Al-Qaeda.

A: Kas SISE-STASI ei ole lihtsalt psüühikahäire, mille all *sina* kannatad ja tahaksid, et *mina* ja kogu maailm *samuti* selle all kannataksime, sest *kui ka meie* selle all kannatame, siis kuulume meie ühendusse ja kui me siis oleme liikmed selles SISE-STASI ühenduses, jah, siis me oleme enamuses, ja kui me oleme enamuses, siis on see häire normaalne – ja kui see on normaalne, siis pole see enam kõne väärtki. Aga parem vaata otse silma. SA OLED HAIGE.

C: Sa ei saa öelda, et ma olen haige.

A: Aga sa ju oled haige.

2. VAATLUSE ALL

Jutustavad A, B ja C.

Naine istub nende köögis ja hoiab aknast silma peal lapsekärul, kus magab nende laps.

Nad helistasid su töö juurest.

Ahaa.

Nad tahtsid teada, kas midagi on halvasti. Kas on midagi, millest nad teadma peaksid.

Miks nad selle pärast sulle helistasid?

Ma küsisin sedasama.

Nad ütlesid, et sa ei ole enam nii rõõmsalt tarmukas nagu tavaliselt.

Kes nii ütles?

See su uus ülemus, ma ei mäleta, mis ta nimi on.

Noh, eks ma pean siis natuke rohkem naeratama.

Jah. Aga ega ei ole ju midagi?

Mis sa öelda tahad?

Midagi halvasti?

Mis peaks olema?

Võib ju olla, et on midagi, aga mul on hea meel kuulda, et ei ole, sest ei ole ju, ega?

Kas see on ülekuulamine?

Ei-ei, ta lihtsalt mainis veel, et su sooritusköver liigub allapoole.

Mida sa räägid?

Ta kordab seda.

Mida sa räägid?

Nii ta ütles.

Ja seda ütled sa lihtsalt nii *ta lihtsalt mainis veel ...*

Aga ta ei pidanud seda väga tõsiseks.

Kas ta ütles nii?

Ma kuulsin ta hääletoonist.

Aga täielik häbematus on sulle helistada ja öelda, et muu sooritusköver liigub allapoole. Nii lihtsalt ei tehta.

Sul peaks hea meel olema, et sul on töökoht, kus ilmutatakse hoolitsust. Meie juures ei ole seda kunagi juhtunud. Kui ma ei ole seal kogu aeg, iga päev, siis olen väljas. Seal teisi võimalusi ei anta, sa tead küll.

Võimalusi. Mis sa nende võimalustega silmas pead?

Sa tead küll, mis ma silmas pean.

Kas sa arvad, et ta laseb mu lahti?

Ta helistas selleks, et kindlaks teha, et sul on kõik hästi, sest su sooritusköver kulgeb allapoole ja töökaaslased on märganud, et sageli lihtsalt istud ja pörnitsed omaette.

Mis töökaaslased need veel on?

Eks ta muidugi oli neilt küsinud.

Kas ta ütles nii?

Ma sain sellest isegi aru.

See ei ole minu meelest üldse kena.

Sulle ju meeldib su töö ja peabki meeldima, see on väga hoolitsev töökoht.
Jah, muidugi meeldib mulle mu töö, viissada tuhat minusugust seisab ja tahab mu tööd endale saada, ja siis ütlevad mu töökaaslased, et ma istun ja pörnitsen omaette.
Mida sa mõtled?
Jah, nemad parem ärgu kurat võtaks ennast sellesse segagu. Ma pean neile helistama ja ütleva, no nad on ikka kõvad latatarad.
Aga mida sa mõtled, kui sa istud ja omaette pörnitsed?
Aga ma ei istu ja ei pörnitse omaette, kui ma tööl olen, aga ma muretsen pisut
Mille pärast?
Ma ei tea. Iga päev tundub mulle, et lapsega juhtub midagi. Et ta sureb. Jääb auto alla. Jääb haigeks, et ma pean oma elu ilma temata elama.
Aga minu meelest oleme me selle asjast juba rääkinud.
Ega ei ole ainult see.
Mis siis veel?
Ma ei tea.
Lihtsalt nagu midagi oleks puudu.
Mis sa silmas pead?
Ma ei tea.

(Annoteeris Eva Velsker.)

NIELSEN „Euroopa meedia“ (*De Europæiske medier, 2012*)

Vaateprotsess ilma vaheajata.

Claus Beck-Nielsen (s 1963) – näitekirjanik, näitleja, muusik, kirjanik, *performer*, on üsna värvikas kuju Taani kultuurimaastikul. Mees kui projekt. Aastal 2001 pälvis ta tähelepanu sellega, et kuulutas enda surnuks. Seejärel, aastatel 2002–11 tegutses nime all *Das Beckwerk* (<http://dasbeckwerk.com>). Tema 2008. aastal ilmunud romaani „Suverään“ (*Suverænen*) peategelase prototüüp kaebas autori ja kirjastuse eraelu privaatsuse rikkumise eest kohtusse. Hetkel tegutseb Beck-Nielsen peamiselt nime all *Madame Nielsen & The Nielsen Movement* (<http://nielsen.re>). Aastal 2003 pälvis Taani teatriauhinna Reumert (kategoorias aasta näitekirjanik, näidend

„Parlament“ (*Parlamentet*)); ning tema romaan „Minu kohtumised taani kirjanikega“ (*Mit møde med de danske forfattere*, 2013) oli Põhjamaade Nõukogu kirjandusauhinna nominent. Näidend „Euroopa meedia“ esietendus 26. aprillil 2012. aastal Kopenhaagenis Taani Kuninglikus Teatris.

TEGELASED :

Meedia: Näidendisse on kaastud kaheksa Euroopa massiteabevahendit – mõned noored, mõned veidi vanemad ja kogenumad ja mõned eakad (soovitavalt tuntud, lugupeetud näitlejad, kes on kõrgelt hinnatud ühiskonnas, kus lavastus mängitakse).

Euroopa-välised jõud, kes kõnelevad eelpoolnimetatud meedia kaudu:

RUPERT MURDOCH

LAEVAPÕGENIK, illegaalne immigrant Aafrikast

NIKE

GOOGLE

EUROOPA JÄRGMINE TERRORIST

HIINA

PHULAN, 11-aastane Tai poiss

JUMAL

PROHVET

Teised tegelased:

Teatritöötajad: lavatehnikud jne., osalevad nendena, kes nad on.

Märkus: Nii tegelased kui repliigid kohandatakse suures ulatuses sellele publikule ja lavale, kus riigis näidendit lavastatakse (autor on teksti lisanud hulgaliselt juhiseid selle kohta).

KOKKUVÕTE:

Näidend eurooplaste identiteedist, massimeedia ja suurvõimude rollist, terrorismist, põgenikest. Eurooplastena kasutame tihti sõnu vabadus, demokraatia, sõnavabadus ja inimõigused. Kuid mida need sõnad tegelikult tähendavad? Kas me kasutame oma sõnavabadust millekski mõistlikuks? Või on 21. sajandi eurooplane taandunud vaid suuremate jõudude kuulekaks ja selgrootuks marionetiks?

Nende küsimustega tegeletakse nn vaateprotsessis, kus kaheksa massiteabevahendit/näitlejat on ennast tänapäeva võimukandjate meeleva anda andnud.

Nende kaudu kohtume Rupert Murdoch, Aafrika laevapõgeniku, Google'i, terroristi, Nike'i, Phulani (Tai lapsprostituut), Jumala ja Hiinaga. Tegelased on ühest küljest jõuetud ja selgrootud hääletorud kõige mõjuvõimsamate aga ka kõige haavatavamate ühiskonnakihtide käsutuses, olles samal ajal haaratud võitlusse oma isikliku identiteedi ja terviklikkuse säilimise eest – nii Euroopa kodanike kui näitlejatena.

KOMMENTAAR:

Näidendis tõstatatud teemad on aktuaalsed, kuid kohati vajaks tekst minu meelest värskendamist. Praegune versioon on 4. märtsist 2012. Tekstis nimetatakse Londoni ja Madridi terrorirünnakuid ja Breiviki, kuid et tekst mõjuks veenvamalt, peaks rääkima Pariisist, ehk ka Saksamaal toimunust. Sama puudutab põgenike temaatikat, mis peale 2012. aastat on võtnud uusi pöördeid ning debatt selle teema ümber intensiivistunud.

KATKEND:

TERRORIST (*kes korraldab järgmise mällusööbiva terrorirünnaku Euroopas*):

Ma olen siin. Nagu teie. Ma hingan. Ma liigun ringi ja istun teie seas, ma olen siin, kuskil teie seas. Aga te ei tunne mind ära.

Pärast Londonit ja Madridi oli väike paus. Vahetult pärast neid sündmusi mõtlesite te sageli juhtunule, te üritasite mind ära tunda, te kartsite mind, eriti, kui te tänaval kõndisite, või alla metroosse laskusite, või kui te rongis istusite.

Aga te vähemalt teadsite, millele tähelepanu pöörata. Keda te pidite kartma. Kedagi võõrast. Aeg möödus. Te olite mu peaaegu unustanud. Ja siis ... (*Ta naeratab see juhtus. ta naeratab.*) (*Norras.*) Ühes kõige turvalisematest, jõukamatest, avatumatest ja tolerantsematest riikidest Euroopas. (*Paus.*) Nüüd võib see juhtuda millal iganes. Kus iganes. Ja minu välimus ei pruugi enam sarnaneda ühele teatud tüübile, ma ei pruugi tulla ühest teatud paigast, olla ühte teatud usku. Nüüd võin ma olla kes iganes. (*Ühele publiku seast.*) Sina. Jah, sina. Sa kardad surra. Mina ei karda. Me räägime palju Vabadusest. Meie jaoks on vabadus üks põhiväärtustest. Vabadus on meie tsivilisatsiooni eeldus. Demokraatia. Euroopa. Te soovite vabadust kaitsta. Mitte ainult siin, Euroopas, vaid te soovite, et see oleks tagatud kõikidele inimestele kogu maailmas. Aga tegelikkuses te kardate seda. Seda kõige suuremat vabadust. Vabadust surra. Seda ei saa tagada. Seda ei saa põhiseadusesse sisse kirjutada. Miski ei saa seda ohustada. See on sõltumatu.

Ühel päeval lähemas tulevikus see juhtub. Te ei saa seda takistada. Teil on raha, relvad, järelvalveametid ... kuid sellest ei piisa. Teil puudub see kõige tähtsam. Usk. Selles on kogu asja olemus. Usk oma visiooni. Vaid vähesed omavad sellist formaati. Enamik ei julge, pole tahtejõudu ega distsipliini, mis on usuks vajalik. Ja usu säilitamiseks vajalik. Pikkadeks aastateks. Kuni selle tähtsa hetkeni. Ja siis. Põmm (*Või sõna 'põmm/kõmaki' asemel imiteerib ta plahvatuse heli või esitab stseeni ulatuslikust hävitustööst à la Anders Breivik.*)

Ma olen siin. Loomulikult olen ma siin. Igaüks võib mind näha. Aga kui ma palun teil minu peale osutada (*Pöördub konkreetselt kellegi poole publiku seast.*) sina seal, osuta minu peale! (*Paus, naeratab, naerab võib-olla.*) Sa ei saa. Te peate mind endale ette kujutama. Oma jõuetuses kujutate mind endale ette kui kedagi absoluutselt Teist. Käed, jalad, pea, ja-jah, aga mitte nagu te ise. Ta erineb teist nagu põhjatu kuristik. Ta ei ole inimene. Pöörake end ringi! Kõik esimeses reas, pöörake pead ja vaadake seda meest või naist, kes istub teie taga. Ja järgmine rida. Ja järgmine, ja järgmine ... Kas see on tema? Või tema? Ei, vist mitte. (*Ta naerab.*) Üks hetk ... Mul on ... või ei olegi? (*Sobrab oma taskutes.*) Ikka on! (*Õngitseb taskust midagi välja, ühe foto?*) Siin ma siis olengi. (*Vaatab pilti – pöördub kellegi poole publiku seast.*) Tahad mind näha? Palun väga (*Hoiab eset väljavalitu silme ees – tegemist on peegligna.*) Sarnaneb päris hästi, kas pole? Kuid mitte päris selline, nagu sa ette kujutasid, või kuidas? (*Naerab, muutub tõsiseks – vaatab ringi.*)

Kõikidest kõige parem maailm. Hoolimata kõigest. Hoolimata kõikidest meie ühiskonna puudustest ja ebaõiglusest, siis on endale raske ette kujutada paremat, õiglasemat ühiskonda, kas pole? Jah. (*Paus.*) Aga tegelikult on siin, praegu, meie hulgas keegi, vähemalt üks, kes ei arva, et see ühiskond on kuigi ideaalne. (*Paus.*) Tema siin. Vaadake teda. Jah, just temast ma räägin. Kas sa soovid ennast ise tutvustada?!

(*Paus, kehitab õlgu.*)

Minu nimi on Eric Uno.

(*Paus.*)

Jätka aga. Kus sa oled sündinud. Sinu elu, jutusta meile oma lühike elulugu.

(*Kehitab õlgu.*)

Okay ... ma olen sündinud xx 19xx, minu isa on xx, minu ema on xx, mul on xx õde/venda, ma käisin xx põhikoolis ja lõpetasin xx keskkooli. Pärast keskkooli ...

unistasin ma saada näitlejaks, ma kujutasin ette, et teater on koht, kus me koos teistega, üheskoos, loome midagi ... midagi ... ilusat. 19xx/2000x sain ma sisse xx teatrikooli. Hiljem, 20xx asusin ma tööle xx teatrisse. Seal töötasin ma x aastat. Ja nüüd ... olen ma siis siin. *(Paus.)* Okay?

Tore. Suurepärane. XX teater. *[selle teatri nimi, kus tükk aset leiab]* Kõlab peenelt. Enam paremaks ei saagi minna. Või saab?

Ma ei tea. Teatrimaailmas tõenäoliselt mitte. Vähemalt mitte siin riigis.

Ja mis nüüd? Kui vana sa oled?

YY *[vastava meedia vanus]*

YY ja juba XX teatri staar. Kas sa sellest unistasidki?

(Eric Uno kehitab õlgu.)

Ja mis saab edasi?

Ühest küljest võiks ju siia jääda ... mul on mitmeid kolleege, kes on siin olnud oma noorusest saadik, X, Y, Z, W ... *[loetleb vastava teatri tuntud ja hinnatud näitlejaid]*

Ja kui sa neid vaatad? Kas sa sellest siis unistadki?

(Paus.)

Ei.

Millest siis?

Siis on ju veel tele, film, ma olen osalenud mõnes xx *[riigi nimi, kus etendus aset leiab, st. Eesti]* filmis. Ja kui veab, kui kõvasti panustada, kui oled valmis kõik muu ohverdama, siis saab, võib-olla, kui veab, ka Hollywoodi ...

Ja üheskoos, koos teistega, luua midagi, mis ... mis ...

Ei.

Isegi nende seas, kes ilmselgelt on kõige edukamad, jah, võib-olla justnimelt nende seas leidub keegi, kes ei usu enam sellesse siin, sellesse kõikidest kõige paremasse maailma, keegi, kes igatseb midagi muud, midagi hoopis muud. Keegi, kellel ...

Pole midagi selle vastu, et kõrvaldada siit maailmast kõik silmakirjateenrid, kaasa arvatud minu niinimetatud „kolleegide“ seast, aga ka kõik teised silmakirjateenrid, kes ainult istuvad ja pealt vaatavad, nagu sina ja sina ja sina ja sina ...

(Paus.)

(Annoteeris Anu Laanemets.)

ALEKSA OKANOVIC „Diamond/Dust/Shoes“ (2006)

3N + 2M

Aleksa Okanovic (s 1974 Beogradis) on Serbia taustaga Taani draamakirjanik, kes on lisaks õppinud Kopenhaageni ülikoolis filosoofiat ja Prahast filmirežiid. Tema sulest ilmusid peamiselt eelmisel kümnendil mitmed kuuldemängud ja näidendid.

Tuntuimad neist on 2004. aastal Odense teatris lavastunud „Restaurant d'Amour“ ja 2006. aastal Kopenhaagenis CaféTeatret'is lavastunud „Diamond/Dust/Shoes“, mille eest ta sai samal aastal Reumerti Noore Talendi auhinna. Hiljem lavastati tekst ka Berliinis Schaubühnes. 2010. aastal sai temast näitekirjanik Londoni The Royal Court Theatre's ja 2011. lavastati tema näidend „The Confessions“ Berliini Schaubühnes. Taanis on ta peamiselt tuntud oma skalpell-terava ühiskonnakriitika ja filtri keelekasutuse poolest. Okanovic on oma näidendites viinud lõpuni tänapäeva inimeste salajased fantaasiad ja unistused, mille teostamisel takistab neid moraal ja hirm üldsuse hukkamõistu ees.

KOKKUVÕTE:

„Diamond Dust Shoes“ pealkiri vihjab Andy Warholi kingareklaamist väljakasvanud 1980ndate siiditrukis popkunstiteostele. Autor on ise kutsunud näidendit kaasaegseks perekondlikuks farsiks. Näidendi „keskmes“ on tagurpidi Henrik Ibseni „Nukumaja“ Nora, Helena, kelle ümber terve näidend keerleb, kuid kes jääb kogu näidendi jooksul tahaplaanile. Helena on antidepressante ületarbiv, madala enesehinnanguga, metsikult kingi kokku ostev noor naine. Erinevalt oma domineerivast ja nartsissistlikust emast ning tähelepanu saavutamiseks kõige valmis olevast ja provotseerivast nooremast õest, puudub Helenal oskus meeste tähelepanu võita. Näidendi alguses on tal õnnestunud koju kaasa tuua juhuslik mees härra Andreas. Hiljem selgub, et tegu on noore kirjanikuga (keda on ka autori *alter egoks* peetud). Andrase jaoks ei ole puuduva seksapiiliga ja paljusõnaline ning eneses pidevalt kahtlev Helena sugugi ligitõmbav, kuid noorkirjanik armub Helena perekonda. Andreas abiellub Helenaga, kellele on abielusõrmuse olemasolu olulisem

kui füüsiline suhe. Erinevalt Ibseni Norast jääb Helena oma mehe ja illusiooni juurde õnnelikust perekonnast. Olles pereliige, asub Andreas seksuaalsuhtesse Helena alaealise õega ning on valmis võrgutama ka Helena kuulsast näitlejannast ema. Helena kasuisa on kujutatud vananeva isalõvina, kes hindab Andreast kui uut, noort isalõvi, kes on valmis perekonna emalõvid oma hoolde võtma. Näidendi ironia seisneb selles, et tegevus leiab aset Taanis ülipopulaarses avatud vestlus-köögis, mille eesmärk on mööblitootjate sõnul pered kokku tuua ja muuta õhtusöögi valmistamine hubaseks ja perekeskseks ettevõtmiseks.

TEGELASED:

Ema Elisabeth Konda

Isa Karl Konda

tütar Helena

noorem tütar Pina

härira Andreas, hilisem Helena abikaasa

KATKEND:

ANDREAS: Kas sa oled Helena õde?

PINA: Kahjuks küll.

ANDREAS: Kas teda ei ole kodus?

PINA: Ta on väidetavalt traumatiseeritud. See, keda ta külastab, on arst. Kas sa õlut soovid?

ANDREAS: Jah, tänan.

PINA: Siis ma võtan kaks. Ühe sulle ja kaks mulle.

ANDREAS: Kas sa jood neid korraga?

PINA: Ma teen, mida tahan. Kui keegi mulle suitsu pakub, haaran ma terve paki. Kui keegi mind välja kutsub, siis ma ei lähe. Ja kui keegi ütleb mulle tšau! ütlen mina talle pakaa! Selline ma olen. Tingimusteta vaba.

ANDREAS: Vabadust on ju vaja piirata, et saada seda realiseerida.

PINA: Täielik jura. Sa ei jäta just väga targa inimese muljet, Andreas.

ANDREAS: Kas ma jätan rumala mulje?

PINA: Lootusetult ja piinlikult rumala.

ANDREAS: Või nii.

PINA: Ja millega sa siis tegeled? Peale rumal olemisega?

ANDREAS: Ma kirjutan.

PINA: Pornot?

ANDREAS: Ei, mitte päris. Ma kirjutan raamatuid.

PINA: Oh, kui põnev. Oled sa tuntud kirjanik?

ANDREAS: Ma ei tea, vist küll.

PINA: Igav?

ANDREAS: Täiega.

PINA: Nagu minu ema suust kukkunud. Iga kord, kui ma mingit tüüpi kohtan, meenutab ta minu ema.

ANDREAS: Sa pead silmas isa.

PINA: Mul ei ole isa.

ANDREAS: Kõigil on isa.

PINA: Mitte minul.

ANDREAS: Miks siis?

PINA: Minu isa on Püha Vaim.

ANDREAS: Püha Vaim?

PINA: Ta viljastas mu ema purjus peaga. Ema oli purjus. Püha Vaim oli süütu.

Vähemalt mu ema väidab nii. Me räägime temast väga harva ja pealegi on meil nüüd kasuisa, kelle nimi on Karl.

ANDREAS: Ja mis siis Püha Vaimu nimi on?

(Pina teeb oma isa nime öeldes Sieg Heil! tervituse.)

PINA: Heinrich!

ANDREAS: Sa oled naljakas tüdruk, Pina.

PINA: Kuidas naljakas?

ANDREAS: Sa meeldid mulle.

PINA: Lase lödvemaks. Sa oled minu õe silmarõõm.

ANDREAS: Ma ei ole kellegi silmarõõm.

PINA: Sa oled siis täitsa üksi?

ANDREAS: Täiesti.

PINA: Puupea ja täitsa üksi. Sa meenutad päris palju mind ennast.

(Telefon heliseb.)

PINA: Peter Paan kuuleb.

HELENA: Helena siin.

PINA: Tere päevast.

HELENA: Kas ta tuli?

PINA: Arst kuuleb. Kas olukord on tõsine?

HELENA: Ma pean ... Ma jään natuke hiljaks, nad arvavad, et ...

PINA: Härra Arst, miks ta siis haiglasse peab jääma?

HELENA: Pina, kui sa oma näppe temast eemale ei hoia, siis ma ...

PINA: Olgu, ma ütlen talle edasi.

HELENA: Ma olen varsti kodus. Ole nii kena ja ...

PINA: Ei, ma olen tema vend, see tähendab õde, me oleme kõik õeksed-vennaksed, nagu öeldakse.

HELENA: Pina!

PINA: Nägemiseni!

(Paneb toru hargile.)

ANDREAS: Kas juhtus midagi?

PINA: Ei, see oli minu õde, tal sõitis katus pealt.

ANDREAS *(võtab särgi seljast)*: Millal su vanemad koju tulevad?

PINA: Lapsena küsisin ma kogu aeg sedasama. Millal nad koju tulevad? Millal nad koju tulevad? Kuid nad ei jõudnudki kunagi päriselt koju, nii et, härra Andreas, ma harjusin sellega ja ei pärinud enam kunagi nende järele ja lõpuks polnud mul selle järele ka vajadust.

ANDREAS: Oled sa kindel?

PINA: MA soovin, et neist oleks saanud terroristid.

ANDREAS: Millised terroristid?

PINA: Enesetapu-terroristid. Siis nad saaks korruga nii enda kui teatri õhku lasta. Ainult peotäis tuhka jääks järele.

ANDREAS: Sinu õde näeb ka tuhka unes.

PINA: Kas tõesti?

ANDREAS: Ma ütlesin talle, et võib-olla on see teemantitolm.

PINA: Teemanti?

ANDREAS: See unenägu räägib sinust.

PINA: Ma nägin ka ükskord unes, et Karl on pruun ja suitsev merikarp ja ema roheline kärbes. Ma olin ise ka seal.

ANDREAS: Sina olid ka? Mis sina seal unenäos olid?

PINA: Tapeedi kliister. Ja seina seest kostus kogu aeg sosistav hääl. Istu minu peale, ema. Istu minu peale, ema. Kuid Helenat seal ei olnud.

(Andreas võtab Pina käe ja pistab endale püksi.)

ANDREAS: Kui teemantit lihvida, tekib tolm. Mitte et sellel mingit väärtust oleks, kuid teemantit on vaja lihvida, et sel oleks suurem väärtus ja see paneb teemanti särama ... nagu päikesekiir.

(Pina naeratab. Andreas tõstab Pina õhku.)

ANDREAS: Kus su tuba on?

PINA: Lastetuba on paremat kätt. Seal, kus need tobedad nukud on.

(Uks paugatab.)

(Annoteeris Maarja Siiner.)

ASTRID SAALBACH „Kutse“ (*Kaldet, 2016*)

3N + 3M

Astrid Saalbach (s 1955) on hariduselt näitleja, kuid debüteeris 1981. aastal draamakirjanikuna ja on sellest ajast peale kirjutanud mitmeid näidendeid, kuuldemänge ja telelavastusi. Eesti keelde on tõlgitud tema „Pietá“ (originaal 2006, eesti keeles Arvo Alase tõlkes 2007), näidend etendus Vikerraadio Raadioteatris 29. novembril 2008. Eesti keelde on tõlgitud ka skandaalne „Juuksurid“ (eesti keelde tlk Maarja Aaloe) – näidend, mida kaks teatrit keeldusid lavastamast, sest autor ei olnud teksti muutmisega nõus. Tekst lavastati lõpuks 2014. aastal eksperimentaalses teatris Får302. Saalbach on üks Taani populaarsemaid draamakirjanikke ning ta on saanud oma kuuldemängude ja näidendite eest mitmeid auhindu (nt 2004. aastal parima draamakirjaniku Reumerti, Eesti mõistes auhind Theodori silm). Tema tugevuseks on veenvad psühholoogilised draamad inimeksistenti varjukülgedest, keelatud tunnetest ja oskamatuses nendega hakkama saada. Saalbach kuulub alates 2011. aastast Taani Akadeemiasse.

TEGELASED:

Tilde, tüdruk (pime): 20ndates

Eva (pime), ema, Agnes (pime): 40ndates

Asger, Jørgen (pimedad): 50ndates

Rune: 20ndates

Jesper, Jacob (pimedad): 20ndates

Britta, Ulla (pime): hilistes 50ndates

KOKKUVÕTE:

Näidend „Kutse“ esietendus Aarhusi teatris novembris ja on leidnud positiivset vastukaja. Enamus kriitikuid kiidavad näidendi maagilist õhustikku, hiilivat pinget ja seda, kuidas heli, valgus ja tekst koostöös suudavad luua olukorra, kus on raske aru saada, mis toimub paranoilise peategelase Rune peas ja mis on päris. Kas pimedad, kelle keskel Rune töötab, tõesti näevad midagi, mida tema ei näe ja räägivad keelt, millest ta aru ei saa ning mis tekitab temas väljatõugatu tunde ja ajab raevu. Näidendi tegevus toimub peamiselt kõnekeskuses, kus peaaegu kõik töötajad on pimedad või vaegnägijad. Neil on tänu eriti arenenud kuulmismeelele anne inimestele kõike veenvalt maha müüa, nii kiir-laene kui abiraha orvuks jäänud orangutangidele. Ainus nägija (peale juhataja) kõnekeskuses on uus riist- ja tarkvara tugi Rune. Näidend räägib meeleaistingutest ja nende petlikkusest. Mis toimub tegelikult ja mis on pettekujutelm? Rune pole harjunud naise puudutusega ja armub kõnekeskuse töötajasse Tildesse, kui teda kättpidi talutama peab. Ta tahaks neiu igavesti kaitsta ja aidata. Pime Tilde ei ole ennast kunagi näinud ega ole oma ilust teadlik. Ka ei oska ta näha Rune armumist. Tilde tunneb end turvalisemalt teise pimedana, kõnekeskuses töötava Jesperiga. Jesper võlub teda sellega, et on õppinud oma käel ringi liikuma ja julgeb uusi kohti avastada. Runet muudab pimedate lähedus armukadedaks ja ta muutub paranoiliseks, näeb ja kuuleb asju, mida pole olemas. Ta tunneb alguses Tilde „kutset“ ja pärast pettununa saatanlikku kutset see lits ja tema armuke hävitada. Kõnekeskuse pimedad töötajad ei näe ohtu tulemas inimese poolt, kes on palgatud neid abistama ning nad on Rune paranoilisusele kerged ohvrid.

KATKEND:

8. vaatus

(Õues. Tilde koos Jesperiga, mõlemal käes pimedate kepp, hiljem tuleb Rune.

Tilde laksutab keelt.)

JESPER *(kuulatab)*: Natuke ettepoole ... Keeleots esihammaste taha.

Tilde laksutab keelt.

JESPER: Nii.

TILDE: See on kõik?

JESPER: Nüüd sa pead harjutama kauguse hindamist, kus miski su ümber on. Aru saama, kui suur see on, mis kujuga ja millise pinnaga.

TILDE: Kas seda on võimalik kuulda?

JESPER: Kaja järgi. Kas see on paigal või liigub... Kui, siis kuidas.

TILDE: Kõlab keeruliselt.

JESPER: Küll sa näed, et ei ole.

TILDE: Sa saad liikuda kohtades, kus sa enne käinud pole?

JESPER: Jah, käin metsas jalutamas.

TILDE: Üksi?

JESPER: Iga kell.

TILDE: Reisid? Ilma saatjata?

JESPER: Ka seda.

TILDE: Kas me võiks koos reisida?

JESPER: Kui soovid.

TILDE: Ümber maakera, kogeda midagi? Teha, mida tahame, nägijatest mitte hoolida. Kõike katsuda ... kätega süüa!

JESPER: Mitte muretseda, kas toit kukub rietele ja jätab plekid.

TILDE: Ma tahaks juba nii väga minna.

JESPER: Mina samuti. Tule, keerame siit vasakule, läbi selle kompleksi... see on harjutamiseks hea koht. Pehme kukkuda, siia keegi ei tule. Siit saab kõige kiiremini jaama...

TILDE *(väristab õlgu)*: Siin on vari.

JESPER: Ainult alguses.

TILDE: Väikesed putukad.

JESPER: Proovi nüüd.

TILDE (*kõnnib üksi, ettevaatlikult*): Hea, et mu ema sellest midagi ei tea.

JESPER: Ära karda, ma hoolitsen sinu eest. Mis jääb sinust paremale?

TILDE: Pole õrna aimugi.

JESPER: Mida sa kuuled?

TILDE: Mitte midagi. (*Kuulatab.*) Lehed ... suured puud?

JESPER: Kui kaugel need on?

TILDE (*laksutab keelt*): Viis ... kümme meetrit? (*Laksutab keelt.*) Kümme, ma arva ...

JESPER: Kuidas need seisavad?

TILDE (*läheb edasi, laksutab keelt*): Nagu ... üksteise kõrval ... reas?

JESPER: Näed siis, sa saad hakkama!

TILDE: Mu emal oleks kahju, ja minu õel, kui ma selle ära õpiks, neid enam ei vajaks. Nad armastavad mind kättpidi talutada, jutustada mulle kõigest, mida me kogeme ja millest möödume.

(*Rune ilmub nähtavale, kuid ei anna endast märku.*)

JESPER: Proovi edasi minna... lähemale, mis puude vahel on... nende taga?

TILDE (*laksutab keelt*): Võsa ... põõsad? (*Kuulatab.*) Midagi, mis liigub.

JESPER: Misasja?

TILDE: Kuula, uuesti ... oks, praksus ... Kas sa kuulsid? Midagi puudutas mu küünarnukki ... Sina?

JESPER: Ei ...

TILDE: Mis see siis oli? Kus sa oled?

JESPER: Siin, ma tulen sinu juurde.

(*Jesper laksutab keelt.*)

TILDE: Kiiresti, leia mind.

JESPER: Käes, siin sa oledki.

(*Tilde suudleb teda.*)

JESPER: Mis see oli? Suudlus?

TILDE: Jah, suule?

JESPER: Suu kõrvale. Proovi uuesti?

(*Tilde suudleb teda.*)

JESPER: See oli minu nina.

(*Tilde suudleb teda.*)

JESPER: Minu lõug ... minu põsk.

(Tilde suudleb teda.)

JESPER: See oli minu suu ... kuku!

TILDE: Kuku!

(Rune hüilib neile lähemale.)

TILDE *(kuulatab)*: Kuula, midagi hingab? Koer?

JESPER: Liigub nagu inimene.

TILDE: Lõhnab ka nii.

JESPER: Halloo?

(Rune ei vasta.)

JESPER: Kindlasti keegi jalutusrajal, teel rongi peale. Seisatas, et oma telefoni vaadata.

TILDE: Või meid vaadata.

JESPER: Nad ei näe kõike, nagu me arvame. Tule, läheme edasi ...

TILDE: Oh, siin on päike. Kas läheme minu poole harjutama?

JESPER: Hea mõte.

TILDE: *Sa oled suk dai banai¹.*

JESPER: *Sina ka, suk dai banai, viftiamok dai banai hellorytte... Oh, sa hellorytte de mok lokkeskal op i balfokamsuttemut.*

TILDE *(itsitab)*: *Lokkeskal absti Rune.*

JESPER *(naerab)*: *Vifti lok malle, lok malle Rune!*

TILDE *(naerab ja suudleb teda taas)*: *Runemalk softihull idiotum maksimum. Šahhmatt viftimum suk de bane...*

(Rune võtab kivi.)

JESPER: *Rune muk vitumuk amelemuk ...*

(Rune viskab kiviga.)

TILDE: Ai!

JESPER: Mis on? Mis juhtus?

TILDE: Ma sain millegagi pihta, selja tagant ... Kivi, ma arvan.

JESPER: Hoiatage minust kinni. Me oleme kohe raudteesillal (laksutab keelt)

TILDE: Kuule, jälle see, keegi hingab ...

---

¹ autor kasutab siin erinevate keelte (hindi, swahili, soome, ladina, tai) sugemetega ja seksuaalse alatooniga "salakeelt", eesmärgiga näidata Rune paranoilisust. Too on veendunud, et pimedatel on salakeel, mida need kasutavad, et nägijad neist aru ei saaks. Rune kuuleb vaid enda nime ja on veendunud, et teda räägitakse taga. – Tlk.

(Rune võtab veel ühe kivi ja viskab sellega.)

TILDE: Ai!

JESPER *(hüüab)*: Kuule sina seal? ... Kes sa oled? Mis me sulle teinud oleme?

(Laksutab keelt.) Keerame siit paremale ... kohe kohal.

TILDE: Sa ei tohi minust lahti lasta.

JESPER: Mitte kunagi, ma luban.

TILDE: Aiaiai ...

(Tilde kummardub ja üritab nägu kätega varjata.)

...

(Annoteeris Maarja Siiner.)
